

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2013.gada *17. augusta* Nr. *1-6/16*
uz 22.07.2013 Nr.1-04/252-pav

Latvijas Republikas Satversmes tiesai

Jura Alunāna ielā 1

Rīgā, LV-1010

Par pieaicināto personu lietā
Nr. 2013-09-01

Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – tiesībsargs) ir saņēmis Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneses Kristīnes Krūmas 2013. gada 22. jūlija lēmumu, kur tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr. 2013-09-01 „Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 21. panta otrās daļas vārdu „ja par to paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam” (turpmāk – lieta Nr. 2013-09-01).

Satversmes tiesas tiesnese K. Krūma norāda uz Tiesībsarga likuma 11. panta 1. un 2. punktu, kas noteic tiesībsarga funkcijas veicināt privātpersonas cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu. Papildus tiek norādīts, ka tiesībsarga viedokļa uzklauššana var sekmēt vispusīgu un objektīvu lietas Nr. 2013-09-01 izskatīšanu, sniedzot viedokli par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (turpmāk - LAPK) 21. panta otrās daļas vārdu „ja par to paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantam.

LAPK 21. pants paredz iespēju atbrīvot personu no administratīvās atbildības maznozīmīga pārkāpuma gadījumā, ja, atbilstoši LAPK 21. panta otrajai daļai, par ceļu satiksmē izdarīto administratīvo pārkāpumu paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus un ja šis pārkāpums nav radījis draudus citiem ceļu satiksmes dalībniekiem vai viņu mantai.

Tiesībsargs ir izvērtējis saņemto informāciju un sniedz viedokli par lietā Nr. 2013-09-01 vērtējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

[1] Satversmes 91. pants noteic: „*Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.*” Vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc

noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk., Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un 2005. gada 11. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-08-01 5. punktu*).

Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai arī ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2002-15-01 secinājumu daļas 3. punktu*). Tātad, lai izvērtētu, vai apstrīdētās normas atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, nepieciešams noskaidrot:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētās normas paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;

3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 secinājumu daļas 7. punktu*).

[1.1] Lai noteiktu, kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams noskaidrot, kas ir administratīvais pārkāpums un kādi ir tā veidi.

Saskaņā ar LAPK 9. pantu par administratīvo pārkāpumu ir atzīstama prettiesiska, vainojama (ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarīta) darbība vai bezdarbība, kura apdraud valsts vai sabiedrisko kārtību, īpašumu, pilsoņu tiesības un brīvības vai noteikto pārvaldes kārtību un par kuru likumā paredzēta administratīvā atbildība, ja par pārkāpumiem pēc to rakstura saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem nav paredzēta kriminālatbildība.

Savukārt LAPK 21. pants paredz iespēju atbrīvot personu no administratīvās atbildības, ja izdarītais pārkāpums ir kvalificējams kā maznozīmīgs. LAPK 21. panta pirmā daļa paredz pārkāpumu kvalificēt kā maznozīmīgu, nenosakot īpašus kvalifikācijas kritērijus. Savukārt LAPK 21. panta otrā daļa noteic, lai ceļu satiksmē izdarītu pārkāpumu atzītu par maznozīmīgu, tam ir jāatbilst diviem kritērijiem - par pārkāpumu paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus un šis pārkāpums nav radījis draudus citiem ceļu satiksmes dalībniekiem vai viņu mantai.

Tādējādi LAPK izdala „nozīmīgus” administratīvos pārkāpumus un maznozīmīgus administratīvos pārkāpumus. Savukārt maznozīmīgi administratīvie pārkāpumi tiek iedalīti – maznozīmīgi ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumi un cita rakstura maznozīmīgi administratīvie pārkāpumi.

Līdz ar to tiesībsarga ieskatā vienu salīdzināmo personu grupu veido tās personas, kuras ir veikušas maznozīmīgus ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumus, otru salīdzināmo personu grupu veido tās personas, kuras ir veikušas vispārējus maznozīmīgus administratīvos pārkāpumus un trešo personu grupu veido tās personas, kuras ir veikušas administratīvo pārkāpumu, kuru nevar atzīt par maznozīmīgu.

Latvijas Republikas Administratīvā rajona tiesas Rīgas tiesu nams lietā Nr. 142277812 uzskata, ka personas, kuras ir izdarījušas maznozīmīgus pārkāpumus

ceļu satiksmē, un personas, kuras ir izdarījušas cita rakstura maznozīmīgus pārkāpumus, ir uzskatāmas par personu grupu, kura atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

[1.2] LAPK 21.pants paredz regulējumu tām personu grupām, kuras ir izdarījušas maznozīmīgu administratīvo pārkāpumu. LAPK 21.panta pirmā daļa nenoteic striktus kritērijus, kas definētu maznozīmīga administratīvā pārkāpuma būtību, savukārt LAPK 21.panta otrā daļa paredz konkrētus kritērijus, kas definē maznozīmīgus pārkāpumus ceļu satiksmē.

[1.3] Analizējot apstrīdētās normas – LAPK 21.panta otrās daļas vārdu salikumu „ja par to paredzētais naudas sods nepārsniedz 30 Ls” - atbilstību Satversmes 91.panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, nepieciešams noskaidrot, vai atšķirīgai attieksmei ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips. Tādējādi tiesībsargs vērs uzmanību uz šādiem apstākļiem:

[1.3.1] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka sodu politikas jautājumi ir politiski jautājumi un līdz ar to tie ietilpst likumdevēja kompetencē,¹ kā arī šajos jautājumos likumdevējam ir plaša rīcības brīvība un Satversmes tiesa var pārbaudīt tikai to, vai likumdevējs nav acīmredzami pārkāpis savas rīcības brīvības robežas.² Tādējādi tiesībsargs norāda, ka Latvijas Republikas Saeimai ir plašas pilnvaras veidot sodu politiku Latvijas Republikā, attiecīgi nosakot soda smagumu par noteiktiem tiesību normu pārkāpumiem.

[1.3.2] Vienlaikus tiesībsargs norāda, ka transportlīdzeklis ir paaugstinātas bīstamības avots,³ līdz ar to ir saskatāms leģitīms mērķis, lai noteiktu atšķirīgu regulējumu personu grupai, kas izdara maznozīmīgu administratīvo pārkāpumu ceļu satiksmē un personu grupai, kas izdara cita rakstura maznozīmīgu administratīvo pārkāpumu.

[1.3.3] Tiesībsargs vērs uzmanību uz Krimināllikuma 7.pantu, kurā likumdevējs ir noteicis trīs dažādu smaguma nodarījumu kategorijas – mazāk smags, smags un sevišķi smags nodarījums. Tiesībsargs norāda, ka arī LAPK pārkāpumi ir iedalīti vairākās kategorijās attiecībā pret pārkāpumu smagumu.

Likumdevējs Krimināllikumā ir noteicis kritērijus katrai atsevišķai kategorijai, pamatojoties uz sankciju apmēru par attiecīgo nodarīto nodarījumu.

Tādējādi tiesībsargs uzskata, ka LAPK 21.panta otrajā daļā iekļaujot vārdus „ja par to paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus,” tiek noteikts precīzs maznozīmīga soda definējums par administratīvajiem pārkāpumiem ceļu satiksmē, sasaistot to ar soda sankcijas apmēru.

[1.3.4] Papildus tiesībsargs norāda, ka Ministru kabineta 2013.gada 4.februāra rīkojumā Nr. 38 „Par Administratīvo sodu sistēmas attīstības koncepciju” ir norādīts, ka administratīvā soda veids – naudas sods, izvērtējot ārvalstu pieredzi, tiek atzīts par efektīvāko soda veidu, jo tas ir vienkārši un saprotami piemērojams. Kā norādījis Lundas Universitātes profesors P.O.Traskmans, visās Ziemeļvalstīs praksē visizplatītākais soda veids ir naudas sods. Vairāk nekā 50% no visiem piespriestajiem sodiem ir naudas sodi. Piemēram, Somijā apmēram 60%, Dānijā apmēram 70% un

¹ Satversmes tiesas 2003.gada 29.oktobra spriedums lietā Nr. 2003-05-01, 29.punkts.

² Satversmes tiesas 2011.gada 6.janvāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-31-01, 5.punkts.

³ Satversmes tiesas 2013.gada 28.marta spriedums lietā Nr. 2012-15-01, 15.4.punkts

Zviedrijā vēl tagad, kad pēdējās dekādes laikā tikusi ierobežota naudas sodu piespriešana – apmēram 50%.

Tāpat iepriekš minētajā koncepcijā ir norādīts, ka „naudas sods ir praksē visbiežāk piemērotais sods par administratīvo pārkāpumu. Teorijā tiek atzīts, ka tas ir piemērotākais un efektīvākais sods par administratīvo pārkāpumu. Ņemot vērā minēto, administratīvo sodu sistēmā naudas sodam piešķirama primārā soda nozīme.”⁴

Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs uzskata, ka konkrēta naudas soda apmērs kā viens no kritērijiem maznozīmīga administratīvā pārkāpuma definēšanā ceļu satiksmē ir atbilstošs administratīvās atbildības būtībai.

[1.3.5] Samērīgums vienlīdzības principa kontekstā nozīmē, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar atšķirīgo attieksmi pret salīdzināmajām situācijām, ir jābūt lielākam nekā zaudējumam, ko cieš tās personas, kuras atrodas nelabvēlīgākajā no abām situācijām.⁵

Lai izvērtētu samērīgumu vienlīdzības principa kontekstā, tiesībsargs norāda, ka administratīvais sods ir atbildības līdzeklis un tiek piemērots, lai personu, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, audzinātu likumu ievērošanas un sadzīves noteikumu cienīšanas garā, kā arī lai tiklab tiesību pārkāpējs, kā citas personas neizdarītu jaunus pārkāpumus.⁶ Tādējādi administratīvam sodam ir audzinoša funkcija.

Kā norāda Latvijas Republikas Saeima 2013. gada 15. jūlija atbildes rakstā Nr. 1-1-n/224 -11/13 Satversmes tiesai administratīvie pārkāpumi ceļu satiksmē veido 80% no izdarīto administratīvo pārkāpumu kopskaita.

Līdz ar to tiesībsargs uzskata, ka atšķirīgs normatīvais regulējums LAPK 21. pantā maznozīmīgu pārkāpumu gadījumā, īpaši, ja tas skar paaugstinātas bīstamības avota darbības regulējumu, ir samērīgs un nepieciešams, lai varētu veikt administratīvā soda audzinošo funkciju.

[2] Augstākās tiesas Senāts ir norādījis, ka administratīvais pārkāpums ir atzīstams par maznozīmīgu, ja, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus (tostarp izdarītā administratīvā pārkāpuma raksturu un citus lietā būtiskus apstākļus), administratīvā soda uzlikšana par izdarīto pārkāpuma nebūtu lietderīga. Citiem vārdiem, izdarītais pārkāpums ir tik nebūtisks, ka par to pārkāpējam nav nepieciešams uzlikt sodu, bet ir pietiekami izteikt mutvārdu aizrādījumu, kas ir preventīvs (audzinoša rakstura) līdzeklis, kas vērsts uz to, lai persona, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu, saprastu savas uzvedības prettiesiskumu un turpmāk to nepieļautu.⁷

[2.1] Vienlaikus tiesībsargs norāda, ka saskaņā ar LAPK 9.panta pirmo daļu administratīvā pārkāpuma galvenais nosacījums ir personas prettiesiska un vainojama darbība vai bezdarbība. Īpaši LAPK 9. panta pirmajā daļā ir uzsvērts, ka personai pārkāpums nav bijis jāveic tīši vai ar nodomu, administratīvā atbildība iestājas arī par aiz neuzmanības veiktu pārkāpumu.

⁴ Ministru kabineta 2013.gada 4.februāra rīkojums Nr.38 „Administratīvo sodu sistēmas attīstības koncepcija” <http://likumi.lv/doc.php?id=254559>

⁵ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa, Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011, 97 lp.

⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. 22.pants. Pieņemts 07.12.1984., stājas spēkā 01.07.1985., pieejams <<http://likumi.lv/doc.php?id=89648>>

⁷ Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr.SKA - 15/2009 14.punkts.

[2.2] Līdz ar to, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, tiesībsargs vērš uzmanību, ka saskaņā ar Rīgas pašvaldības policijas sniegto⁸ statistikas informāciju par Kodeksa 149.³¹ panta astotās daļas piemērošanu 2012. gadā tikai Rīgā ir sastādīti 4321 administratīvā pārkāpuma protokoli – paziņojumi⁹ un 46 pārkāpuma protokoli. Attiecīgi tie veido 7,7 % no visiem sastādītajiem administratīvajiem protokoliem – paziņojumiem 2012. gadā un 0,2% no sastādītajiem administratīvajiem protokoliem 2012. gadā. Līdz ar to var secināt, ka Kodeksa 149.³¹ panta astotās daļas pārkāpumi veido ievērojamu daļu no kopējā administratīvo pārkāpumu skaita. Personas atbrīvošana no soda par Kodeksa 149.³¹ panta astotās daļas pārkāpumu neveicinātu administratīvā soda galvenā mērķa ievērošanu, t.i., „lai personu, kura izdarījusi administratīvo pārkāpumu, audzinātu likumu ievērošanas un sadzīves noteikumu cienīšanas garā, kā arī lai tiklab tiesību pārkāpējs, kā citas personas neizdarītu jaunus pārkāpumus.”¹⁰

[2.3] Tiesībsargs vērš uzmanību, ka saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006. gada 13. decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (spēkā Latvijas Republikā no 2010. gada 31. marta) 4.panta pirmā punkta a) apakšpunktu valsts ir apņēmusies pieņemt visus atbilstošos likumdošanas, administratīvos un citus pasākumus šajā konvencijā atzīto tiesību īstenošanai. Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006. gada 13. decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 9. pantu valstīm ir jānodrošina personu ar invaliditāti tiesības uz vides pieejamību, lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās. Iepriekš minētā panta ietvaros dalībvalstis nodrošina personām ar invaliditāti pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai gan pilsētās, gan lauku rajonos. Šie pasākumi, kas ietver pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšanu un likvidēšanu.

Personu ar invaliditāti autostāvvietu pieejamība ir viens no tiesību uz vides pieejamību aspektiem, līdz ar to valstij ir jānodrošina, ka personas ar invaliditāti var brīvi pārvietoties, novietot automobili tam paredzētās stāvvietās, tādējādi realizējot savas tiesības. Savukārt tām personām, kas ierobežo personu ar invaliditāti tiesības uz vides pieejamību, saskaņā ar normatīvo regulējumu ir nepieciešams piemērot attiecīgas sankcijas, kas novērstu personām ar invaliditāti paredzēto stāvvietu prettiesisku lietošanu.

Līdz ar to personas atbrīvošana no administratīvās atbildības nozīmētu ne tikai administratīvā soda mērķa kā audzinošas funkcijas nerealizēšanu, bet arī Apvienoto Nāciju Organizācijas 2006. gada 13. decembra Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām pārkāpšanu.

⁸ Pēc Tiesībsarga biroja pieprasījuma Rīgas pašvaldības policija sniedza informāciju elektroniskā formātā.

⁹ Protokolu-paziņojumu izmanto amatpersonas, kuras ir tiesīgas sastādīt administratīvā pārkāpuma protokolu un uzlikt naudas sodu, ja pārkāpti transportlīdzekļu apstāšanās vai stāvēšanas noteikumi un transportlīdzekļa vadītājs neatrodas pārkāpuma izdarīšanas vietā. Ministru kabineta 2006.gada 7.marta noteikumi Nr.182 „Kārtība, kādā noformējams administratīvā pārkāpuma protokols – paziņojums par transportlīdzekļa apstāšanos un stāvēšanas noteikumu pārkāpšanu”

¹⁰ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss, pieņemts 07.12.1984, stājas spēkā 01.07.1985; 22.pants, pieejams <<http://likumi.lv/doc.php?id=89648>>

Ņemot vērā iepriekš minēto tiesībsargs norāda, ka Kodeksa 21. panta otrās daļas vārdi „ja par to paredzētais naudas sods nepārsniedz trīsdesmit latus” atbilst Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Ar cieņu,

Tiesībsargs

J.Jansons

Ilves 67201407